

GREENWAYS

SZLAKI DZIEDZICTWA PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO

Postęp cywilizacji zgotował człowiekowi wiele atrakcji: zanieczyszczenie powietrza, tony odpadów, wyciewy z kominów, korki uliczne, betonowe miasto, gdzie nie ma miejsca na rośliny, wszechobecna sztuczność, szarość, anonimowość. Lekarstwem jest kontakt z naturą. Nic więc dziwnego, że na miejsce naszego zamieszkania coraz częściej wybieramy obrzeża miast a nawet wsie. Na ten komfort stać jednak tylko najzamożniejszych z nas. A co mają zrobić biedniejsi, których nie stać na zakup domu po za miastem i codzienny dojazd do pracy? Odpowiedzią może być Greenways, która zapewnia wszystkim kontakt z naturą nie zależnie od zasobu portfela. Greenways obejmuje dwa terminy bardzo popularne w dzisiejszym świecie: zrównoważoną turystykę i ekoturystykę. Greenways to międzynarodowa inicjatywa, której celem jest promocja aktywnego stylu życia jako sposób na zmniejszanie wpływu zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

Definicja

Greenways to Zielone Szlaki dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego tworzone wzdłuż „zielonych korytarzy” - rzek, tradycyjnych, historycznych tras handlowych, naturalnych korytarzy przyrodniczych etc. Łączą regiony, atrakcje turystyczne i lokalne inicjatywy, wspierają rozwój turystyki przyjaznej dla środowiska i rekreacji oraz promują zdrowy styl życia i niezmotywowane formy transportu. Stwarzają szansę na poprawę jakości życia i środowiska, ożywianie gospodarki lokalnej, wzmacnianie przedsiębiorczości wśród miejscowej ludności oraz zachowanie unikalnych wartości przyrody, krajobrazu i kultury. (za: Fundacja Partnerstwo dla Środowiska)

Historia

Idea Greenways narodziła się w Stanach Zjednoczonych w latach 50 XX w. Początkowo nazwę tą identyfikowano z istniejącymi w miastach ścieżkami rekreacyjnymi propagującymi zdrowy tryb życia. Z czasem zaczęto tworzyć kolejne trasy, nie tylko w centrach miast, ale również na ich obrzeżach, wzdłuż koryt rzek, starych tras kolejowych, korytarzy handlowych, przyrodniczych itp. Dziś szlaki w Stanach mają kilkanaście tysięcy kilometrów.

W Europie Zachodniej początki Greenways przypadają na lata 80. i 90. ubiegłego stulecia. Ich inspiracją były udane projekty w USA. W 1997 roku powołano do życia Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Greenways (European Greenways Association, EGWA), które propaguje idee Greenways. Działalność organizacji jest finansowana z dotacji Dyktoriatu Generalnego Komisji Europejskiej ds. Ochrony Środowiska - DG Environment. Członkami stowarzyszenia są reprezentacje różnych krajów, przedstawiciele ministerstw, towarzystw i innych instytucji, którzy realizują inicjatywy na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Wiele szlaków ograniczonych jest do obszaru danego kraju, są to zazwyczaj trasy zamknięte, pętle. W założeniach Europejskiego Stowarzyszenia na rzecz Greenways jest zorganizowanie sieci szlaków, którymi turyści będą mogli przemierzać całą Europę, gdzie granica nie będzie barierą.

- 1 **Szlak Bursztynowy:** Budapeszt-Kraków (Polska, Słowacja, Węgry) oraz projektowany Kraków-Gdańsk wraz z lokalną pętlą Nowa Huta - Dłubnia w Krakowie - Nowej Hucie
- 2 **Kraków-Morawy-Wiedeń Greenway** (Polska, Czechy, Austria) oraz Brno-Wien Greenway w Czechach
- 3 **Zielony Rower - Greenway Karpaty Wschodnie** w Bieszczadach i transgranicznym Rezerwacie Biosfery "Karpaty Wschodnie" (Polska, Słowacja, Ukraina)
- 4 **Naszyjnik Północy Greenway** (Pomorze Środkowe, Bory Tucholskie i Ziemia Kociewska)
- 5 **Szlak Odry** (Dolina Środkowej Odry od Głogowa po Brzeg Dolny)
- 6 **Podlaski Szlak Białych** łączący Parki Narciowe: Biebrzański, Narwiański i Białowiecki
- 7 **Praga-Wiedeń Greenway** (Czechy, Austria)
- 8 **Morawskie Szlaki Wina** (Morawy Południowe, Czechy)
- 9 **Szlak Wód Mineralnych** (Góry Harghita, Rumunia)

Na podstawie doświadczeń członków Stowarzyszenia opracowane zostało studium *The European Greenways good practice guide*, w którym przedstawiono koncepcję tworzenia Greenways. Podręcznik ten zawiera praktyczne rady, wskazówki, oparte na wieloletnich doświadczeniach krajów, w których tego typu formy spędzania wolnego czasu cieszą się dużą popularnością. Przewodnik ten dostępny jest w wersji elektronicznej na stronie Europejskiego Stowarzyszenia na rzecz Greenways¹⁾.

W Polsce idee Greenways propaguje Fundacja Partnerstwo dla Środowiska. Należy ona do Środkowo-europejskiego Konsorcjum „Environmental Partnership for Central Europe”, w skład, którego wchodzi 5 niezależnych fundacji z Polski, Republiki Czeskiej, Słowacji, Węgier i Rumunii. Na poniższej mapce zestawiono aktualnie funkcjonujące szlaki. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska inicjuje, wspiera i wzmacnia działania społeczności lokalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju regionów leżących na szlakach. Pełni funkcję doradczą, pomaga w zdobywaniu środków finansowych, uczestniczy w wielu lokalnych projektach. Zajmuje się również promocją Greenways oraz buduje partnerstwa z innymi szlakami, regionami w Europie i USA.

Koncepcja Greenways

Elementem składowym Zielonych Szlaków jest trasa, która stanowi jego oś. Wyznaczenie jej może odbywać się dwojako. Może być wytyczona ogólnie przez organy administracyjne, wówczas zostaje niejako narzucona władzom samorządowym i mieszkańcom danego regionu, lub może być tworzona na zasadzie powoływania grup partnerskich, porozumień – model stosowany w Polsce.

W tworzenie Greenways włączają się instytucje rządowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy regionu oraz wszyscy Ci, którym leży na sercu kwestia ochrony rodzimego dorobku przyrodniczego i kulturalnego. Chęć uczestnictwa mieszkańców regionu w tworzeniu szlaków jest bardzo istotna. Ich aprobatą i czynny udział nadają temu obszarowi swoistego klimatu i niepowtarzalności. Zielony Szlak staje się ich integralną częścią, źródłem dochodów, miejscem pracy. W założeniach Greenways ma podnosić aktywizację zawodową regionów, w których panuje duże bezrobocie a niewątpliwie obszary wiejskie do nich należą.

Każdy Greenways składa się z kilku „etapów”, których zadaniem jest zwrócenie uwagi turysty na różne walory okolicy, m.in. na florę i faunę, architekturę, rekreację itp. Turysta zatem sam może dokonać wyboru i podążać tym szlakiem który bliski jest jego zainteresowaniom.

Wytyczenie lokalnych tras możliwe jest tylko w przypadku przeprowadzenia szczegółowej inwentaryzacji atrakcji kulturowych, przyrodniczych, dotychczasowego dorobku mieszkańców, bazy turystycznej itp.

Niewątpliwymi atrakcjami Greenways są inicjatywy i produkty lokalne. Mogą to być cyklicznie powtarzające się jarmarki, festyny jak również dostępne przez cały rok wyroby tradycyjne np. wiejski chleb, miód, rękodzieło ludowe. Dużą popularnością cieszą się różnorakie warsztaty, w czasie których każdy może spróbować swych sił np.: wyplatując kosze, wykonując zabawki ludowe, tworząc wyroby ceramiczne itd. Każdy region jest ciekawy, bo dysponuje innym dorobkiem

kulturowym i charakterystycznymi walorami przyrodniczymi, zatem przy planowaniu szlaku należy tak je wyeksponować aby stały się wizytówką danego obszaru.

Atrakcję, którymi dysponuje dany region, nie miałyby racji bytu gdyby nie odpowiednio stworzona infrastruktura a więc baza turystyczna, punkty informacji turystycznej, nie tylko na szlaku ale również w miastach. Bardzo istotne jest również samo oznakowanie szlaku, ustawienie drogowych, tablic informacyjnych, czyli oznaczenie tych wszystkich miejsc, na które turysta powinien zwrócić uwagę. Wszystkie wizualne formy przekazu powinny mieć jeden wspólny motyw, wspólną kolorystykę, która będzie określała przynależność obiektów do konkretnego szlaku. Wszystkie te zabiegi mają na celu przyciągnięcie turysty, zapewnienie mu odpowiedniego komfortu. Muszą również być odpowiednio atrakcyjne, aby przekonać go do wyboru właśnie tej oferty spośród innych dostępnych na rynku turystycznym.

Funkcje Greenways

W swoich założeniach Greenways mają spełnić kilka ról:

- poprawić komunikację;
- umożliwić ruch dla niepełnosprawnych, włączając dostęp dla niepełnosprawnych;
- promować zrównoważony tryb życia;
- zredukować zanieczyszczenie powietrza przez zmniejszenie obciążenie w miastach;
- wspierać rozwój wsi przez promocję aktywnej turystyki i lokalnego zatrudnienia;
- edukować użytkowników szlaku, szczególnie najmłodszych;
- wzmacniać więzi pomiędzy mieszkańcami.

Zatem pełnią kilka zasadniczych funkcji:

- ekologiczną
- edukacyjną
- komunikacyjną
- turystyczno-rekreacyjną
- rozwojową (wspieranie ekonomiczno-społecznego rozwoju lokalnego).

Obecnie panuje swoista moda na Greenways. W miastach trudno jest znaleźć miejsca gdzie można byłoby obcować z przyrodą, odpocząć w zacisznym miejscu z dala od spalin, odgłosów ruchu ulicznego, szarości codziennego życia, gdzie można delektować się czystym powietrzem. Greenways oferują różne formy aktywności fizycznej, m.in. wędrowki piesze, przejażdżki rowerowe, konne, spływy kajakowe itp. W założeniach Zielone Szlaki dostępne są również dla osób niepełnosprawnych. Zatem każdy z nas znajdzie coś dla siebie. A więc nie pozostaje nam nic innego jak tylko wyruszać na Zielone Szlaki!

Ewa Ćwik

ewa_cwik@op.pl

Autorka jest absolwentką Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.
*) <http://www.aevv-egwa.org/new/english/pub.html>

fot. Max Janik

PRZYDATNE ADRESY

Blisze informacje dotyczące poszczególnych szlaków można otrzymać pod następującymi adresami:

Koordinator Greenways w Polsce:

Dominika Zaręba
Program Szlak Bursztynowy
Kraków – Morawy – Wiedeń Greenway
 Fundacja Partnerstwo dla Środowiska
 ul. Bracka 6/6, 31-005 Kraków
 tel. 0-12 422 50 88
 www.epce.org.pl
 e-mail: zareba@epce.org.pl

Brno – Wiedeń Greenways

Ścruční „Cyklistická stezka Brno-Viedeň”
 Masarykova 100
 667 01 Židlochovice, Republika Czeska
 www.brnowien.greenways.info

Zielony Szlak „Nowa Huta – Dłubnia”

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Nowej Huty
 Centrum B9, 30-928 Kraków
 tel. 0-12 685 59 00
 e-mail: forum_nh@interia.pl

Zielony Rower – Greenway Karpaty Wschodnie

Fundacja Bieszczadzka Partnerstwo dla Środowiska
 Rynek 2 12, 38-600 Lesko
 tel. 0-13 469 62 90
 www.zielonyrower.pl, www.bieszczady.pl
 e-mail: przemek@poczta.bieszczady.pl

Naszyjnik Północy Greenways

Stowarzyszenie „Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno”
 Biuro Grupy Partnerskiej
 ul. Ogrodowa 26; 71-310 Debrzno
 tel. 0-59 833 71 49; 833 57 50
 www.stowdeb.prv.pl
 e-mail: stowdeb@pro.onet.pl

Podlaski Szlak Bociani

Północnopodlaskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
 ul. Ciepła 17, 18-471 Białystok
 tel. 0-85/675 48 62; 664 22 55
 www.ptop.tnost.org.pl
 e-mail: ptop@falco.mar.bialystok.pl

Szlak Odry

ul. Wrocławska 41, 59-220 Legnica
 tel. 0-76/862 94 30
 www.zielona-akcja.eko.org.pl
 e-mail: zielonaakcja@wp.pl

Praga – Wiedeń Greenway

Nadace Partnerství
 Panská 7, 602 00 Brno, Republika Czeska
 tel. (420) 542 422 763
 www.prahawien.greenways.info
 e-mail: eva.bilikova@ecn.cz

Szlak Wód Mineralnych

530151 Miercurea Ciuc,
 Str. Harghita 7 A/6, Romania
 tel. (40) 266 310 678
 www.epce.ro
 e-mail: office@fpce.topnet.ro

Morawskie Szlaki Wina

Vlkoš 80; 696 41 Vlkoš, Republika Czeska
 tel. (420) 518 625 358
 www.stezky.cz
 e-mail: annacarkova@centrum.cz